

Asia: VN/724/2022

Luonnos hallituksen esitykseksi asumisneuvonnan tuesta vuosina 2023–2027 annettavasta laista

Asumisneuvonnan nykytila

Millaista asumisneuvontaa toimialueellanne on saatavilla?

Kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat - KOVA ry:n jäsenyhteisöt toimivat yli sadan kunnan alueella Suomessa. KOVA selvitti vuonna 2020 jäsenyhteisöjen järjestämää asumisneuvontaa. Useimmissa selvitykseen vastanneissa yhteisöissä asumisneuvontaa tekivät yhteisön omilla palkkalistoilla olevat työntekijät, joiden pääasiallisena työtehtävänä on asumisneuvonnan antaminen. Osassa yhteisöistä asumisneuvontaa tehdään muiden työtehtävien ohella. Erityisesti pienissä yhteisöissä asumisneuvonta on osa muuta asiakaspalvelua siinä määrin, ettei sitä välttämättä hahmoteta omaksi tehtäväkseen, vaikka tosiasiaassa asukkaille annetaan asumisneuvontaa.

Asumisneuvontaa antavat työntekijät voivat myös olla kunnan tai kaupungin työntekijöitä tai palvelu on ostettu joltain toiselta palveluntarjoajalta. Asumisneuvontaa annettiin kuitenkin pääsääntöisesti yhteisön tiloissa yhteisön kanavien kautta eli lähellä asukasta. KOVAN jäsenyhteisöt tekevät myös yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa.

Asumisneuvonta rahoitettiin pääasiassa yhdessä kunnan tai kaupungin kanssa. Osa KOVAN jäsenyhteisöistä sai asumisneuvontaan myös ARA:n tai STEAn avustusta.

Asumisneuvontaa annetaan KOVAN jäsenyhteisöissä hyvin laaja-alaisesti. Selvityksen mukaan asumisneuvonta keskittyy erilaisiin asumisen ongelma- tai häiriötilanteisiin. Painopiste on vuokranmaksuun liittyvissä asioissa ja esimerkiksi maksusuunnitelmien laatimisessa. Asumisneuvojat seuraavat vuokratilanteita ja selvittävät maksuongelmia. Neuvonnan tavoitteena on ennaltaehkäistä häätöjä ja varmistaa elämisen ja arjen sujuminen yhteisössä. Neuvontaa annetaan kuitenkin myös muissa talousasioissa, etuuksien hakemisessa sekä esimerkiksi ohjaamalla oikeiden palveluiden pariin. Myös uuden asunnon etsimisessä tai asunnon vaihtamisessa annetaan apua. Neuvonnalla

puututaan myös asukkaiden välisiin ristiriitatilanteisiin ja neuvotaan asumisen perustaidoissa. Lisäksi neuvontaa annetaan kohdennetusti esimerkiksi nuorille ja maahanmuuttajille. KOVAN jäsenyhteisöt siis tarjoavat asumisneuvontaa siinä merkityksessä kuin neuvonta on lakiehdotuksessa määritelty.

KOVAn jäsenyhteisöt pitävät asumisneuvonnalla saavutettavia hyötyjä merkittävinä sekä asukkaan että yhtiön kannalta. Yhteisöt kokevat, että neuvonnalla voidaan puuttua asukkaan ongelmiin varhaisessa vaiheessa. Asumisneuvonnalla mahdollistetaan asumisen jatkuminen ja voidaan estää tilanteen eteneminen häättöön. Yhteisöjen kannalta neuvonta vähentää vuokrasaatavien ja asumishäiriöiden määrää. Asumisneuvontapalvelun katsotaan myös parantavan asukastyytyvyyttä. Asumisneuvonta ennaltaehkäisee asunnottomuutta ja syrjäytymistä.

Mitä tarpeita asumisneuvonnan saatavuuden parantamiseen tai kehittämiseen olisi toimialueellanne?

KOVA katsoo, että asumisneuvonta tulisi säätää lakisääteiseksi. Vain lakisääteisyys ja sitä kautta valtion rahoitus turvaa asumisneuvonnan vakiintumisen. Lisäksi KOVA pitää erittäin tärkeää, että uudistuksissa huomioidaan olemassa olevat asumisneuvonnan palvelut.

Lakiluonnoksen mukaisessa asumisneuvonnan valtionavustuksessa avustusta voivat hakea kunnat. Käytännössä tällä hetkellä asumisneuvontapalveluita tuottavien yhteisöjen mahdollisuudet saada neuvontaan avustusta riippuisivat kuntien halukkuudesta ostaa niiltä asumisneuvontaa. Koska laissa ei velvoiteta viranomaisia järjestämään asumisneuvontaa, järjestöillä säilyy mahdollisuus hakea STEA-avustuksia. STEAn myöntämät valtionavustukset rahoitetaan Veikkaus Oy:n voittovaroilla, joiden siirtämistä valtion talousarvioon on valmisteltu tällä hallituskaudella. KOVA huomauttaa, että STEA-avustusten jatkuminen on siten epävarmaa. Kuten perusteluissa todetaan, julkisen talouden suunnitelman 2023–2026 mukaan vuodesta 2024 lukien yleishyödyllisten toimintojen rahoitus siirretään kokonaisuudessaan yleiskatteisesti rahoitettavaksi. KOVA katsoo, että järjestöjen tarjoaman asumisneuvonnan rahoituksen turvaaminen tulisi huomioida jo määräaikaista vuoteen 2027 jatkuvaa lakia valmisteltaessa.

Mikä on organisaationne oma rooli asumisneuvonnassa?

-

Lain tavoitteet

Miten hyvin esitysluonnos onnistuisi arvionne mukaan parantamaan asumisneuvonnan saatavuutta toimialueellanne tai yleisesti?

Lakiluonnoksen mukaan lain tavoitteena on kannustaa kuntia parantamaan asumisneuvonnan saatavuutta kaikille asukkaille asunnon hallintaperusteesta riippumatta. Laissa ei tosiasiallisesti säädetä asumisneuvonnan järjestämisvastuusta. Laki ei siis velvoita kuntia asumisneuvonnan järjestämiseen. Asumisneuvonnan kustannuksia ei myöskään kateta kokonaan julkisin varoin, vaan avustuksen maksimimäärä on 80 prosenttia hyväksyttävistä ja kohtuullisista kustannuksista. KOVA korostaa, ettei kyse näin ollen ole asumisneuvonnan lakisääteistämisestä.

Lakiluonnoksen perusteluissakin todetaan, ettei esitetty valtionavustus välittömästi paranna asumisneuvonnan saatavuutta kaikkien kuntien asukkaille. Asumisneuvontapalvelun saatavuus perustuisi edelleen kuntien ja muiden paikallisten toimijoiden ratkaisuihin. Tästä syystä KOVA katsoo, että lakiluonnokselle asetettujen tavoitteiden toteutuminen voi vaihdella suuresti eri kuntien välillä. KOVA epäilee, lisääkö lakiluonnos tosiasiasa asumisneuvontapalveluiden saatavuutta sellaisilla alueilla, joilla sitä on tälläkin hetkellä saatavilla liian vähän tai ei ollenkaan. Suurimmissa kaupungeissa ja kunnissa haasteeksi voi muodostua neuvontapalveluiden siirtyminen kauemmas asukkaasta. Lisäksi asumisen erityisryhmille tarjottavat palvelut voivat heikentyä, jos kunnat eivät tee yhteistyötä näitä palveluita tarjoavien yhteisöjen kanssa.

KOVA haluaa kiinnittää huomiota myös siihen, että asumisneuvontapalveluita tarjoavat myös yhteisöt, jotka toimivat useamman kunnan alueella. Nämä yhteisöt voivat tarjota asumisneuvontapalveluita keskitetysti esimerkiksi puhelinneuvonnan kautta eri puolella Suomea oleville asukkaille. Tällaisten toimijoiden mahdollisuuksien neuvotella kuntien kanssa neuvontapalvelun ostamisesta voi arvioida olevan heikommalla kuin kuntaomisteisten tai vain yhdellä paikkakunnalla toimivien yhteisöjen. Lakiluonnoksen vaarana on, että näiden yhteisöjen tarjoamat neuvontapalvelut jäävät tästä syystä kokonaan ilman avustusta.

Lisäksi esitysluonnoksen mukaan olemassa olevaan asumisneuvontaan voisi saada avustusta vain, jos kyse on neuvonnan laajentamisesta kaikkia asunnon hallintaperusteita koskevaksi tai kehittämiseksi erityisten asukasryhmien tarpeisiin. Tämän ei voi katsoa edistävän lain tavoitetta asumisneuvonnan saatavuuden parantamisesta. Vaarana on, että olemassa olevat neuvontapalvelut heikkenevät.

Miten hyvin esitysluonnos arvionne mukaan onnistuisi edistämään asumisneuvonnan laajentamista kaikkiin asukkaisiin asunnon hallintaperusteesta riippumatta?

KOVA katsoo, että lain tavoitteiden onnistuminen on kokonaisuudessaan kiinni kuntien aktiivisuudesta. Tästä syystä kuntien rooli on avainasemassa myös asumisneuvonnan laajentumisessa kaikkiin asukkaisiin asunnon hallintaperusteista riippumatta.

Miten hyvin esitysluonnos arvionne mukaan mahdollistaisi erityisten asukasryhmien (mm. nuoret, maahanmuuttajat) tarpeisiin vastaamisen?

Erityisille asukasryhmille kohdennettua asumisneuvontaa ovat järjestäneet erityisesti järjestöt ja muut yksityiset tahot. Lakiluonnoksen mukaan valtionavustusta voisivat hakea vain kunnat, eivät siis suoraan asumisneuvontapalveluita tällä hetkellä tarjoavat tahot. Kuntien olisi kuitenkin mahdollista hankkia myös erityisille asukasryhmille suunnattua asumisneuvontaa ostopalveluna. Järjestöillä säilyisi kuitenkin esitysluonnoksen perustelujen mukaan mahdollisuus hakea STEA-avustusta. Tämän rahoituksen jatkuvuus ja määrä tulevaisuudessa ei kuitenkaan ole varmaa.

KOVA katsoo, että esitys kokonaisuudessaan ei todennäköisesti paranna erityisille asukasryhmille tarjolla olevia asumisneuvontapalveluita. Edellä esitetyistä syistä johtuen on päinvastoin mahdollista, että esitys heikentää erityisille asukasryhmille tarjolla olevia asumisneuvonnan palveluita.

Vaikutukset alueellanne

Millaisia vaikutuksia esityksellä olisi organisaatiossanne järjestettävään asumisneuvontaan tai asumisen ohjaukseen ja sen rahoitukseen?

Jotta asumisneuvonnan pysyvyys ja nykyiset palvelut voidaan säilyttää, KOVA pitää erittäin tärkeänä, että riippumatta asumisneuvonnan järjestämismallista, asumisneuvonnan rahoitus säilytetään nykyisellä tasolla. Kaikkeen nykyisin järjestettävään asumisneuvontaan tulisi olla saatavilla avustusta. KOVA pitää tärkeänä, ettei avustuksen saaminen ole riippuvainen yleishyödyllisen yhteisön omistajatahosta tai toiminta-alueesta. Tällä hetkellä asumisneuvontapalveluita rahoitetaan järjestöissä STEA-rahoituksella, jonka jatkuminen tulee turvata myös uudistuksessa. Huomioon tulee ottaa myös STEA-rahoituksen tulevaisuus.

Järjestettäisiinkö asumisneuvontaa jatkossa arvionne mukaan (a) kunnan omana työnä vai (b) ostopalveluna (minkä tahojen kanssa)?

KOVA katsoo, että ratkaisut tulevat vaihtelemaan kuntien välillä. KOVA pitää kuitenkin todennäköisempänä, että kunnissa halutaan hyödyntää jo olemassa olevia palveluita ja niissä saatuja kokemuksia asumisneuvonnan tarjoamisesta. KOVA huomauttaa, ettei ylipäätään ole luotettavasti ennakoitavissa millainen on kuntien halu tarjota asumisneuvontapalveluita lakiluonnoksen tarkoittamalla tavalla.

Avustuksen käyttötarkoitukset

Asumisneuvonta Suomessa -selvityksen (2019) mukaan ARA-kantaa koskevat valtionavustukset (0,9 miljoonaa vuosittain) ovat kattaneet 11 % asumisneuvonnan kokonaisrahoituksesta. Vuonna 2022 myönnettävissä on 3 miljoonaa euroa, joka kohdennetaan asumisneuvonnan laajentamiseen ja kehittämiseen. Nyt lausuntokierroksella olevan esitysluonnoksen mukaan vuoden 2023 alusta lähtien myönnettävissä olisi 4 miljoonaa euroa, josta voitaisiin avustusta kohdentaa myös olemassa olevan asumisneuvonnan kuluihin. Kannatatteko tätä ratkaisua vai tulisiko avustusta jatkossakin myöntää vain uuteen asumisneuvontapalveluun ja asumisneuvontapalvelun laajentamiseen tai kehittämiseen? Miksi?

KOVA ei kannata avustuksen myöntämistä vain uuteen asumisneuvontapalveluun tai sen kehittämiseen. Avustusta tulee myöntää myös olemassa olevan asumisneuvonnan kuluihin.

Asumisneuvontaa tarjotaan tällä hetkellä erityisesti ARA-asuntojen asukkaille ja muille erityistä tukea tarvitseville erityisryhmille. ARA-asunnot kohdentuvat pienituloisille ja vähävaraisille asukkaille. Valtion tukemissa rajoitustenalaisissa ARA-asunnoissa asumiskustannukset määräytyvät omakustannusperiaatteen mukaan. Lakiluonnoksessakin on viitattu asumisneuvonnan kustannuksia vähentäviin vaikutuksiin ja toisaalta on esitetty esimerkiksi hädöstä vuokrataloyhteisölle aiheutuvat kustannukset. Omakustannusperiaatteen mukaisesti esimerkiksi vuokra- tai vastikerästit, hädön kustannukset ja asuntojen tyhjäkäyttö tulevat asukkaiden maksettavaksi.

Näin ollen, jos valtionavustusta ei voi saada jo olemassa olevaan asumisneuvontaan, se tarkoittaa käytännössä, että pienituloiset ja vähävaraiset ARA-asukkaat maksavat asumisneuvonnasta asumiskustannuksissaan. Lisäksi vaarana on, että osa jo vakiintuneista asumisneuvonnan palveluista,

joihin on aikaisemmin saatu valtionavustusta, loppuu ilman avustusta. KOVA katsoo, ettei tällainen lopputulos ole tarkoituksenmukaista eikä edistä lain tavoitetta.

Lisäksi KOVA katsoo, että lakiehdotus on kokonaisuudessaan laadittu niin, että olemassa olevat asumisneuvontapalvelut jäävät laajasti avustuksen ulkopuolelle. Olemassa olevat asumisneuvontapalvelut voivat saada avustusta vain, jos neuvonta laajennetaan kaikkia asunnon hallintaperusteita koskevaksi tai sitä kehitetään erityisten asukasryhmien tarpeisiin. Tällöinkin tulisi ottaa huomioon kaikki asunnon hallintaperusteet. KOVA huomauttaa, ettei olemassa olevien asumisneuvontapalveluiden avustuksen vähentäminen edistä lakiehdotuksen tavoitteen toteutumista.

Lähtökohtaisesti KOVA pitää tärkeänä asumisneuvonnan laajentamista niin, että sitä olisi tarjolla asunnon hallintamuodosta riippumatta. KOVA ei kuitenkaan pidä lain tavoitteen kannalta tarkoituksenmukaisena, että avustuksen saamiseksi jokaista olemassa olevaa asumisneuvontapalvelua tulisi laajentaa niin, että se olisi saatavilla kaikille asunnon hallintamuodosta riippumatta. Asumisneuvonnan muuttaminen rajatulle asukasryhmälle kohdistetusta neuvonnasta kaikille tarjottavaksi neuvonnaksi tarkoittaisi merkittäviä muutoksia neuvonnan järjestämistapaan. Esimerkiksi vuokratälyhteisöt tarjoavat asumisneuvontaa omille asukkailleen pääosin omissa tiloissaan ja omien kanaviensa kautta. Neuvontaa voidaan tarjota osana muuta asukkaille suunnattua asiakaspalvelua tai samojen yhteydenottokanavien kautta. Tästä syystä KOVA katsoo, että olemassa olevan asumisneuvonnan laajentamisen sijaan tarkoituksenmukaisempaa on, että uusi avustettava asumisneuvonta on saatavilla asunnon hallintamuodosta riippumatta, kuten lakiluonnoksessa esitetäänkin.

Vapaa sana

Mitä muuta haluatte lausua esitysluonnoksesta? Tässä voi myös antaa mahdolliset pykäläkohtaiset kommentit.

KOVA katsoo, että asumisneuvonta tulisi säätää lakisääteiseksi. Vain lakisääteisyys ja sitä kautta valtion rahoitus turvaa asumisneuvonnan vakiintumisen. Lakiehdotuksessa ei ole kyse asumisneuvonnan lakisääteistämisestä.

Lakiehdotuksen perusteluissa on tarkasteltu asumisneuvontaa mahdollisena julkisena hallintotehtävänä. Johtopäätöksenä todetaan, että asumisneuvonnassa ei ehdotetussa muodossa olisi kyse yksilön tai yhteisön oikeuksiin tai etuun vaikuttavasta päätöksenteosta tai hallintotoiminnasta eikä näin ollen perustuslain 124 §:ssä tarkoitettua julkisesta hallintotehtävästä. KOVA kannattaa perusteluissa esitettyä näkemystä.

Säännöskohtaiset kommentit

3 § Avustus asumisneuvontapalveluun

Ehdotetun 3 §:n mukaan avustusta voidaan myöntää asumisneuvontapalvelun tuottamiseen, laajentamiseen ja kehittämiseen. Asumisneuvontapalvelun saatavuuden tulisi olla riippumatonta asunnon hallintaperusteesta eli sen tulisi koskea kaikkia asukkaita riippumatta siitä, omistaako asunnon yksityinen vai julkinen taho ja millä perusteella asukas hallitsee asuntoa. Lisäksi 3 momentin mukaan avustusta voidaan myöntää asumisneuvontapalvelun laajentamiseen kaikkia asunnon hallintaperusteita koskevaksi sekä tuottamiseen ja kehittämiseen erityisryhmien tarpeisiin. Perusteluiden mukaan laajentaminen liittyisi palvelun ulottamiseen kaikkien asukkaiden saataville asunnon hallintaperusteesta riippumatta ja usein kysymys olisi voimavarojen lisäämisestä.

Säännösehdotus tarkoittaa, että myös olemassa oleva asumisneuvontapalvelu voi saada avustusta vain, jos sitä laajennetaan kaikkiin kunnan asukkaisiin tai jos neuvontaa kehitetään erityisten asukasryhmien palvelemisen näkökulmasta. KOVA katsoo, että olemassa olevien neuvontapalveluiden kohdalla vaatimus neuvonnan ulottamisesta kaikkiin asunnon hallintamuotoihin ei ole tarkoituksenmukainen ja voi joissakin tapauksissa jopa tarkoittaa, että neuvontatoiminta päättyy.

Siten kuin lausunnon kohdassa ”5 § Avustuksen myöntämisen edellytykset” esitetään, KOVA vaatii, että olemassa olevan asumisneuvonnan avustuksen ehtona ei ole neuvonnan laajentaminen.

5 § Avustuksen myöntämisen edellytykset

Säännösehdotuksen mukaan avustusta myönnetään ensisijaisesti uuden asumisneuvontapalvelun tuottamiseen ja olemassa olevan asumisneuvontapalvelun laajentamiseen ja kehittämiseen. Perusteluissa todetaan, että koska lain tarkoitus on asumisneuvonnan saatavuuden parantaminen asunnon hallintaperusteesta riippumatta, olemassa olevan palvelun avustaminen ilman palvelun kehittämistoimia ei lähtökohtaisesti olisi yhtä tarkoituksenmukaista. KOVA katsoo, että jos lain tarkoituksella perustellaan olemassa olevan ja aikaisempien avustusmuotojen piiriin kuuluneen asumisneuvonnan rajaamista avustuksen ulkopuolelle, lain tarkoitusta olisi syytä tarkastella uudelleen. Asumisneuvonnan valtionavustuksen ei tulisi johtaa siihen, että aikaisemmin avustuksen piiriin kuulunut tuloksekas neuvontatoiminta jää ilman avustusta.

KOVA katsoo, että avustusta tulee saada myös olemassa olevan asumisneuvontapalvelun tuottamiseen. Olemassa olevan asumisneuvontapalvelun avustuksen edellytyksenä ei tulisi olla neuvonnan laajentaminen kaikkia asukkaita koskevaksi asunnon hallintaperusteesta riippumatta.

KOVA vaatii, että avustusta voidaan myöntää myös olemassa olevaan asumisneuvontaan. KOVA esittää, että 5 §:n 1 momentti muutetaan seuraavasti:

Tässä laissa tarkoitettua avustusta myönnetään ensisijaisesti uuden asumisneuvontapalvelun tuottamiseen tai olemassa olevan asumisneuvontapalvelun tuottamiseen, laajentamiseen tai kehittämiseen.

8 § Viranomaisten tehtävät

Säännösehdotuksen mukaan ympäristöministeriö seuraa lain toimeenpanoa ja vastaa lain toimivuuden arvioinnista. KOVA osallistuu mielellään lain toimeenpanon arviointia koskevaan työhön.

Parkkonen Jouni
Kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat - KOVA ry